

Денисенко Г. В.,
аспірант кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Кучинська О. П., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правосуддя юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 343.1

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВЧАННЯ ТА СВОБОДИ ВІД САМОВИКРИТТЯ

Норма права, що закріплена в ч. 1 ст. 63 Конституції України, є гарантією прав та свобод людини у кримінальному провадженні. Вона не лише імплементована у вітчизняне законодавство як загальновизнаний міжнародний стандарт, але й застосовується Європейським судом з прав людини та українськими судами.

У практиці ЄСПЛ право зберігати мовчання та свобода від самовикриття є одним із складових права на справедливий суд, його зазначення у мотивувальних частинах судових рішень є необхідним елементом їх якості.

На підставі дослідження рішень Європейського суду з прав людини та вітчизняних судів автором статті ставиться за мету здійснення аналітичного огляду судових рішень щодо реалізації права зберігати мовчання та свободи від самовикриття.

У статті на основі аналізу літературних джерел та практики Європейського суду з прав людини висвітлені різні підходи Суду до застосування права зберігати мовчання та свободи від самовикриття. Зокрема, наведено приклад використання принципу забезпечення певної свободи національного розсуду при казуальному тлумаченні відсутності порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Проаналізовано рішення українських судів, у мотивувальних частинах яких використовується посилання на практику ЄСПЛ.

Як результат дослідження сформульовано висновки про те, що правові позиції ЄСПЛ у частині права зберігати мовчання та свободи від самовикриття стосуються лише підозрюваного, обвинуваченого, засудженого. А у рішеннях ЄСПЛ та вироків вітчизняних судів право зберігати мовчання і не свідчити проти себе взаємодоповнюється правом на допомогу захисника. Встановлено, що як у практиці ЄСПЛ, так і у рішеннях українських судів право зберігати мовчання та свобода від самовикриття не є абсолютними. А використання правових позицій ЄСПЛ у мотивувальних частинах ухвал та вироків суттєво підвищує якість судового рішення у кримінальному провадженні.

Ключові слова: право зберігати мовчання та свобода від самовикриття, вирок, ухвала слідчого судді, Європейський суд з прав людини, право на справедливий суд.

Частиною 1 ст. 63 Конституції України визначено, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Ця норма є гарантією прав та свобод людини у кримінальному провадженні, що не лише імплементована у вітчизняне законодавство як загально-визнаний міжнародний стандарт, але й застосовується Європейським судом з прав людини та українськими судами.

Частиною 2 ст. 8 Кримінального процесуального кодексу України встановлено, що принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Реалізація принципу верховенства права у кримінальному судочинстві, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави, неможлива без забезпечення окремим учасникам кримінального провадження свободи від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї. А впровадження в українське судочинство європейських стандартів прав людини здатне суттєво підвищити рівень професійної правосвідомості, зменшити кількість заяв до Європейського суду з прав людини, а також суттєво покращити правову культуру суспільства.

Проблеми реалізації права зберігати мовчання та свободи від самовикриття ставали предметом дослідження багатьох науковців та практиків, серед них Р. В. Бараннік, С. Г. Волкотруб, О. М. Дроздов, О. П. Кучинська, В. Т. Нор, С. М. Стахівський, Л. Д. Удалова, В. П. Шибіко та інші. Однак практичні аспекти реалізації таких прав у су-

дових рішеннях потребують детального системного аналізу, а також синтезу нових наукових результатів для перспектив подальших досліджень теми.

Метою статті на підставі дослідження рішень Європейського суду з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ) та вітчизняних судів є аналітичний огляд судових рішень щодо реалізації права зберігати мовчання та свободи від самовикриття.

Право на справедливий суд, що передбачене статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ), є складною юридичною конструкцією. Як правильно зазначив М. М. Гімон, існує чітке виокремлення у змісті відповідної статті положень, які стосуються цивільно-правової та, зокрема, кримінально-правової сфер щодо особливостей реалізації цього права, отже особливості його тлумачення залежать і від різновиду судочинства¹. Так, у справі «Поль Серв проти Франції» (ідентифікаційний номер ЕЧН-1997-3-018) у контексті права на справедливий суд йдеться про право «будь-якої обвинуваченої особи зберігати мовчання та її право не сприяти власному засудженню <...>, що становить серцевину поняття справедливого судового розгляду», закріпленого у ст. 6 ЄКПЛ².

В. В. Вапнярчук визначив, що у своїх рішеннях стосовно використання або спростування доказів, отриманих із порушенням права не давати показання та не свідчити проти себе, Суд зазначає, що «це – загально-визнані міжнародні стандарти, які є серцевиною поняття справедливого судового розгляду за статтею 6 Конвенції» («Балицький проти України» (03.11.2011 р.); «Шабельник проти України» (19.02.2009 р.); «Нечипорук і Йонкало проти України» (21.04.2011 р.)).

При розгляді питання щодо ути-ску цього права Суд намагається перш

¹ М. Гімон, 'Складові частини права на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини та вітчизняне нормативне врегулювання' (2017) 28 *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* 84.

² М. Гімон, 'Складові частини права на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини та вітчизняне нормативне врегулювання' (2017) 28 *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* 84.

за все визначити, чи можна вважати всю сукупність обставин примусом до давання не вигідних для себе свідчень. Так, зокрема, Суд визнав, що такі примусові обставини існують коли: працівника підприємства примушують дати показання чи надати інформацію про комерційну діяльність органам державної влади, які розслідують можливі порушення, а згодом отримана таким чином інформація використовується в подальшому кримінальному провадженні стосовно цього працівника («Саундерс проти Сполученого Королівства» (17.12.1996); «I. J. L. та інші проти Сполученого Королівства» (19.09.2000)); особу оштрафували за відмову надати виписки з банківських рахунків та юридичні документи, існування яких припускали митні органи, але які ці органи не могли знайти під час законного обшуку в приміщеннях цієї особи («Функе проти Франції» (25.02.1993)); особа була допитана, перебуваючи в не зовсім адекватному стані (допит затриманого наркомана за наявності у нього абстинентного синдрому («Кондрон проти Сполученого Королівства» (02.05.2000)) та ін.¹

У Довіднику із застосування статті 6 Конвенції наведено наступні ключові позиції ЄСПЛ щодо визначення і сфери застосування права зберігати мовчання і не свідчити проти себе:

Кожен обвинувачений має право зберігати мовчання і не свідчити проти себе (Funke проти Франції, § 44; O'Halloran і Francis проти Сполученого Королівства [ВП], § 45; Saunders проти Сполученого Королівства, § 60). Дійсно, хоча стаття 6 однозначно не каже про право зберігати мовчання і не свідчити проти себе, проте це – загально визнана міжнародно-правова норма, котра є осередком поняття справедливого судового розгляду, якому присвячена стаття 6.

Захищаючи підозрюваного від неправомірного тиску з боку влади, цей імунітет допомагає уникнути судових помилок і гарантувати результат, до якого прагне стаття 6 (John Murray проти Сполученого Королівства, § 45).

2. Право не свідчити проти себе застосовується до кримінальних проваджень стосовно будь-яких кримінальних правопорушень, від найпростіших до найскладніших (Saunders проти Сполученого Королівства, § 74).

3. Право зберігати мовчання застосовується, починаючи зі стадії дізнання, яке провадить поліція (John Murray проти Сполученого Королівства, § 45)².

У справі Сандерс проти Сполученого Королівства (№ 19187/91, рішення від 17 грудня 1996 р.) ЄСПЛ визначив, що право не свідчити проти самого себе – це, в першу чергу, право обвинуваченого зберігати мовчання. Як прийнято вважати в правових системах держав-учасниць Конвенції та в інших країнах, це право не поширюється на використання в кримінальному процесі матеріалів, які можуть бути отримані від обвинуваченого незалежно від його волі примусовим, як то *inter alia* вилучення за приписом документів, отримання зразків крові, сечі і шкірного покриву для проведення аналізу ДНК³.

У той же час, у Справі Яллог проти Німеччини (№ 54810/00, рішення Великої палати від 11 липня 2006 р.) Суд нагадав, що метод і ступінь примусу, застосованого до заявника для введення препарату, були визнані нелюдськими і такими, що принижують гідність, поведженнями. Громадський інтерес аж ніяк не міг виправдати таке тяжке втручання у фізичну і психічну цілісність людини. Суд зауважив, що внутрішнє право містить певні гарантії від свавільного та неналежного застосування відповід-

¹ В Вапнярчук, 'Допустимість доказів (доказування) в практиці Європейського Суду' (2015) 2 *Публічне право* 180–181.

² Довідник із застосування статті 6 Конвенції – Право на справедливий суд <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf> дата звернення 23.09.2018.

³ Case of Saunders v. the United Kingdom (Application № 19187/91): Judgment of the European Court of Human rights 17.12.1996 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58009>> accessed 13.09.2018.

ної процедури. Заявник, скориставшись своїм правом не давати пояснень, відмовився від проходження попереднього медичного обстеження. Однак таке обстеження є необхідним для визначення фізіологічної придатності людини до прийняття відповідних медичних препаратів. Утім процедуру таки було застосовано. Доказ, отриманий завдяки цій процедурі, став вирішальним елементом для засудження заявника.

Отже, Суд схилився до висновку про те, що використання у процесі доказу, отриманого завдяки примусовому застосуванню медичного препарату до заявника, було порушенням його права не свідчити проти себе. А це позначилося на цілому судовому процесі, зробивши його цілком несправедливим. Тому Суд постановив, що було порушено право заявника на справедливий судовий розгляд, гарантоване ст. 6 Конвенції. Зазначене порушення виявилось у двох аспектах, а саме: у використанні у справі доказу, отриманого з порушенням Конвенції, а також у порушенні права особи не свідчити проти себе¹.

Однак право зберігати мовчання не є абсолютним. Так, у справі Джон Мюррей проти Сполученого Королівства (№. 18731/91, рішення від 8 лютого 1996 р.) Суд вказав, що, з одного боку, очевидно, що обґрунтування засудження винятково або головним чином на мовчанні обвинуваченого чи на його відмові відповідати на запитання або давати свідчення є несумісним з імунітетами, про які йдеться. З іншого боку, Суд вважає так само очевидним, що ці імунітети не можуть і не повинні перешкоджати тому, щоб мовчання обвинуваченого в ситуаціях, які чітко вимагають його пояснення, бралось до уваги при оцінюванні переконливості доказів, наведених обвинуваченням. Хоч би де мала прохо-

дити межа між цими двома крайностями, з цього розуміння «права зберігати мовчання» випливає, що на запитання про абсолютність цього права має бути заперечна відповідь.

Отже, не можна сказати, що рішення обвинуваченого мовчати впродовж усього кримінального провадження обов'язково не повинно мати наслідків, коли суд, що розглядає справу, намагатиметься оцінити докази проти нього².

Варто наголосити, що ЄСПЛ при прийнятті такого рішення зважав на відповідне національне законодавство, яким у цій справі був Наказ про докази у кримінальних справах 1988 року. У змісті ст.ст. 3–4 та 6 цього Наказу зазначено, що національний суд або присяжні можуть з того, що не зазначив обвинувачений, робити такі висновки, які йому(їм) видаються за доцільні; на підставі цих висновків розглядати таку відмову, як підтвердження доказів проти обвинуваченого, стосовно яких ця відмова є суттєвою, або вважати, що вона може дорівнювати такому підтвердженню³.

Використання цих та інших висновків ЄСПЛ знаходимо і у сучасній вітчизняній судовій практиці. Так, у виправдувальному вироку Роздільнянського районного суду Одеської області при встановленні порушень права не свідчити проти себе суд застосував п. 150, п. 253 рішення у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року, а також рішення від 09.02.2016 по справі «Шличков проти Росії» (пункти 81, 85), рішення від 30.04.2015 по справі «Яременко проти України (N2)» (пункти 65–67), в якому, зокрема, ЄСПЛ визнав порушення ст. 6 Конвенції в аспекті справедливості провадження в цілому через засудження заявника на підставі визнавальних показів, наданих під час відтворення обстановки

¹ Case of Jalloh v. Germany (Application № 54810/00): Judgment of the European Court of Human rights 11.07.2006 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125204>> accessed 13.09.2018.

² Case of John Murray v. the United Kingdom (Application No. 18731/91): Judgment of the European Court of Human rights 08.02.1996) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113045>> accessed 13.09.2018.

³ Case of John Murray v. the United Kingdom (Application No. 18731/91): Judgment of the European Court of Human rights 08.02.1996) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113045>> accessed 13.09.2018.

і обставин події, які були отримані у порушення права заявника на мовчання та його права на захист.

Роздільнянський районний суд Одеської області обґрунтував позиціями ЄСПЛ те, що проведення слідчих дій та допит Особа_4 при проведенні слідчого експерименту співробітниками оперативного підрозділу за відсутності захисника звело нанівець саму суть права підозрюваного не свідчити проти себе незалежно від того, яку вагу мали зазначені зізнання у доказовій базі для обвинувачення. Надавши такі показання на початковому етапі провадження за відсутності захисника, підозрюваний, перебуваючи під контролем поліції, мав підстави вважати, що зміна показань під час подальшого розслідування може зашкодити його інтересам. Відповідно ці пояснення на початкових етапах провадження підірвали захист підозрюваного в цілому¹.

Попаснянський районний суд Луганської області у виправдувальному вирокі зазначив, що надання Особою_1 пояснень проти себе повністю суперечить принципам презумпції невинуватості, передбачених ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою гарантовано право не свідчити проти самого себе, прийнятні у кримінальній справі за обвинуваченням у будь-якому злочині без будь-якої різниці – від самого простого до найскладнішого розслідування.

Як приклад з приводу права не давати показів проти себе та мати захисника, суд зазначив Рішення ЄСПЛ «Шабельник проти України» (постанова 19/05/2009), де заявник скаржився на те, що його засудження за вбивство ґрунтувалося на викривальних доказах, одержаних у порушення його права зберігати мовчання і не свідчити проти себе і що йому перешкоджали в ефективному здійсненні

права на захист під час допиту на досудовому слідстві у справі про вбивство².

В обвинувальному вирокі Ковпаківського районного суду м. Суми використане рішення ЄСПЛ від 5 листопада 2002 року у справі «Аллан проти Сполученого Королівства» № 48539/99, де ЄСПЛ, посилаючись на прецедентну практику Верховного Суду Канади, вказав: «Чи зачеплене право зберігати мовчання в тій мірі, що виникає питання про порушення статті 6 Конвенції, залежить від усіх обставин конкретної справи. Деякі орієнтири в цьому відношенні вбачаються у рішеннях Верховного Суду Канади, ... в яких право зберігати мовчання при обставинах, схожих з обставинами цієї справи досліджувалося в контексті статті 7 Канадської хартії прав та свобод. У них Верховний Суд Канади висловив думку про те, що, якщо інформатор, який, імовірно, прагне порушити право обвинуваченого зберігати мовчання, не був очевидно державним агентом, слід піддати аналізу як відносини між інформатором та державою, так і відносини між інформатором та обвинуваченим: право зберігати мовчання буде порушене тільки в тому випадку, якщо інформатор діяв як державний агент у момент, коли обвинувачений робив свою заяву і якщо інформатор спонукав обвинуваченого зробити заяву. Чи може інформатор уважатися державним агентом, залежить від того, чи відбувся б обмін між обвинуваченим та інформатором за відсутності втручання влади, у якій формі і яким способом. Чи повинен вказаний доказ уважатися випитаним інформатором залежить від того, чи була розмова між ним та обвинуваченим функціональним еквівалентом допиту, а також від характеру відносин між інформатором та обвинуваченим».

У цьому випадку із прослуханого в судовому засіданні аудіозапису роз-

¹ Справа № 511/1257/17: Вирок Роздільнянського районного суду Одеської області від 23.05.2018. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74177653>> дата звернення 13.09.2018.

² Справа № 423/1766/16: Вирок Попаснянського районного суду Луганської області від 23.04.2018 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73647061>> дата звернення 13.09.2018.

мови з камери ІТТ між підозрюваним Особа_6 та його «співрозмовником», який утримувався в одній камері по манері розмови можна дійти висновку, що «співрозмовник» був інформатором і в цьому випадку діяв як державний агент, оскільки він весь час спонукав Особа_6 зізнатись слідчому у всіх вчинених епізодах злочинної діяльності, вказуючи, що це йому стане полегшенням при призначенні покарання, тощо¹.

Чимало посилянь на практику ЄСПЛ у частині права зберігати мовчання та свободи від само обмови містять ухвали слідчих суддів.

Так, в ухвалі слідчого судді Кіровського районного суду міста Кіровограда визначено, що біологічні зразки в Особа_3 сторона обвинувачення бажає вилучити з метою встановлення перебування останнього під час скоєння інкримінованого йому злочину в автомобілі, але примусове їх надання суперечитиме положенням статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, адже право не свідчити проти себе та близьких родичів має будь-яка особа. Враховуючи прецедентну практику Європейського Суду з прав людини, зокрема, рішення у справі «Яллох проти Німеччини» (№ 5481/00) суд зауважує на тому, що біологічні зразки в особі можуть бути отримані поза її згодою лише тоді, коли метою відібрання таких зразків не є отримання доказів обвинувачення особи, яка надає такі зразки.

Слідчий суддя визначив, що ЄСПЛ допускає можливість здійснення примусового отримання зразків для дослідження, водночас регламентуючи чіткі умови та порядок здійснення такого втручання, наголошуючи, що отримання біологічних зразків можна проводити тільки за розпорядженням уповноваженої на це посадової особи, його може робити тільки акредитований лікар, котрий

вправі відмовитися від виконання аналізу з огляду на виняткові причини медичного характеру. Згідно з практикою ЄСПЛ обов'язковою умовою отримання біологічних зразків є проведення його акредитованим лікарем, оскільки такі маніпуляції потребують спеціальних медичних знань. При цьому в ухвалі суд здійснив посилення на Рішення Європейського суду з прав людини «Саундерс проти Великої Британії» від 17 грудня 1996 року та зазначив, що оскільки Особа_3 відмовляється добровільно надати біологічні зразки крові, а відібрання зразків необхідне для проведення експертних досліджень, які можуть бути використані як докази в кримінальному провадженні, суд дійшов висновку, що клопотання підлягає задоволенню в частині надання дозволу на примусове відібрання біологічних зразків крові (ДНК)².

Також існує інша практика застосування висновків ЄСПЛ у справі «Саундерс проти Сполученого Королівства» (рішення від 17 грудня 1996 року, номер справи 43/1994/490/572). Так, слідчий суддя Арбузинського районного суду Миколаївської області відмовив у задоволенні клопотання прокурора Вознесенської місцевої прокуратури Миколаївської області Особа_3 про призначення судової психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа.

Суд мотивував своє рішення наступним. Так, згідно із ч. 2 ст. 28 Конституції України жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом. Крім того, Європейський суд з прав людини в рішенні у справі «Саундерс проти Сполученого Королівства» (рішення від 17 грудня 1996 року, номер справи 43/1994/490/572) систематично акцентував увагу на тому, що «право зберігати мовчання та його складові частини – не давати свідчень проти себе, не вчиняти будь-які

¹ Справа № 592/5231/16-к: Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 16.02.2018 <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72235858>> дата звернення 13.09.2018.

² Справа № 404/463/18: Ухвала слідчого судді Кіровського районного суду міста Кіровограда від 18.04.2018 року. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73519076>> дата звернення 13.09.2018.

інші дії без добровільної на це згоди – є загальновідомими міжнародними нормами, які покладені в основу справедливої судової процедури, про яку йдеться у статті 6 Конвенції. Суть права «зберігати мовчання» полягає в захисті особи від зловмисного примусу з боку влади, що допомагає запобігти судовим помилкам, постановленим статтею 6 Конвенції. Це право сприяє тому, щоб обвинувачення не використовувало доказів, отриманих у супереч волі особи за допомогою примусу або тиску. У цьому розумінні таке право тісно пов'язано з презумпцією невинності, яка міститься в пункті 2 статті 6 Конвенції. Право не свідчити проти себе, не вчиняти будь-які інші дії без добровільної на це згоди передбачає, зокрема, що сторона обвинувачення в кримінальній справі, намагаючись довести свою версію щодо підозрюваного, не може використовувати докази, здобуті всупереч волі підозрюваного за допомогою методів примусу чи утиску». Таким чином, визначив слідчий суддя, що проведення запропонованого прокурором дослідження можливе лише за згодою особи, яка підлягає дослідженню¹.

Наостанок зазначимо, що при вивченні емпіричної бази в Єдиному дер-

жавному реєстрі судових рішень за заданими параметрами пошуку «зберігати мовчання» знайдено 35 вироків вітчизняних судів, більшість яких стосувалася затвердження угод про визнання вини або про примирення. Втім 17 вироків були проголошені після розгляду справ по суті. З них 8 вироків (47%) виправдувальних, а 9 (53%) – обвинувальних.

Проведений аналітичний огляд реалізації права зберігання мовчання та свободи від самообмови у судових рішеннях дав змогу сформулювати наступні висновки:

1. Правові позиції ЄСПЛ у частині права зберігання мовчання та свободи від самовикриття стосуються лише підозрюваного, обвинуваченого, засудженого.

2. У рішеннях ЄСПЛ, а також вироках вітчизняних судів право зберігати мовчання і свобода від самовикриття взаємодоповнюються правом на допомогу захисника.

3. Як у практиці ЄСПЛ, так і у рішеннях українських судів право зберігання мовчання та свобода від самовикриття не є абсолютними.

4. Використання правових позицій ЄСПЛ у мотивувальних частинах ухвал та вироків суттєво підвищує якість судового рішення у кримінальному провадженні.

REFERENCES LIST

CASES

1. Case of John Murray v. the United Kingdom (Application No. 18731/91, Judgment of the European Court of Human rights 08.02.1996) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113045>> accessed 13.09.2018 (in Ukrainian).
2. Case of Jalloh v. Germany (Application № 54810/00, Judgment of the European Court of Human rights 11.07.2006 p.) <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125204>> accessed 13.09.2018 (in Ukrainian).
3. Case of Saunders v. the United Kingdom (Application № 19187/91), Judgment of the European Court of Human rights 17.12.1996 <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58009>> accessed 13.09.2018 (in English).
4. Vyroky Kovpakivskoho raionnoho sudu m. Sumy vid 16 liutoho 2018 roku. Sprava № 592/5231/16-k [The verdict of the Kovpakivsky District Court of Sumy of February 16, 2018. Case number 592/5231/16-k] <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72235858>> data zvernennia 13.09.2018 (in Ukrainian).
5. Vyroky Popasnianskoho raionnoho sudu Luhanskoi oblasti vid 23 kvitnia 2018 roku. Sprava № 423/1766/16 [The verdict of the Popasniansk District Court of the Lugansk region dated April 23, 2018. Case number 423/1766/16]. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73647061>> data zvernennia 13.09.2018 (in Ukrainian).
6. Vyroky Rozdilnianskoho raionnoho sudu Odeskoi oblasti vid 23.05.2018. Sprava № 511/1257/17 [The verdict of the Rozdilniansky District Court of the Odessa region dated 23.05.2018. Case number 511/1257/17] <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74177653>> data zvernennia 13.09.2018 (in Ukrainian).
7. Ukhvala slidchoho suddi Arbutynskoho raionnoho sudu Mykolaivskoi oblasti vid 17.04.2018 roku. Sprava № 473/2485/17 [The decision of the investigating judge of the Arbutynsky district court of Mykolaiv

¹ Sprava № 473/2485/17: Ukhvala slidchoho suddi Arbutynskoho raionnoho sudu Mykolaivskoi oblasti vid 17.04.2018. <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73553166>> data zvernennia 13.09.2018.

region dated 17.04.2018. Case number 473/2485/17] <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73553166>> data zvernennia 13.09.2018 (in Ukrainian).

8. Ukhvala slidchoho suddi Kirovskoho raionnoho sudu mista Kirovohrada vid 18 kvitnia 2018 roku. Sprava № 404/463/18 [The decision of the investigating judge of the Kirov district court of the city of Kirovohrad from April 18, 2018. Case number 404/463/18] <<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73519076>> data zvernennia 13.09.2018 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

9. Himon M, 'Skladovi chastyny prava na spravedyvyi sud: praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny ta vitchyzniane normatyvne vrehuliuвання' [Components of the right to a fair trial: the practice of the European Court of Human Rights and the domestic normative settlement] (2017) (2017) 28 Naukovi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia 83–87 (In Ukrainian).

10. Vapniarchuk V, 'Dopustymist dokaziv (dokazuvannia) v praktytsi Yevropeiskoho Sudu' [The admissibility of evidence (evidence) in the practice of the European Court of Justice] (2015) 2 Publichne pravo 177–183 (In Ukrainian).

WEBSITE

11. 'Dovidnyk iz zastosuvannia statti 6 Konventsii – Pravo na spravedyvyi sud' [Guide to the application of Article 6 of the Convention – The right to a fair trial] <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf> data zvernennia 13.09.2018 (in Ukrainian).

Denysenko G., Analytical review of the court decisions on the right to remain silent and avoid self-incrimination.

The norm of law, which is enshrined in Part 1 of Art. 63 of the Constitution of Ukraine, is a guarantee of human rights and freedoms in criminal proceedings. It is not only implemented in domestic legislation as a generally accepted international standard, but also applied by the European Court of Human Rights and Ukrainian courts.

In the practice of the ECHR, the right to remain silent and avoid self-incrimination is one of the constituents of the right to a fair trial, and its indication in motive parts of court decisions is a necessary element of their quality.

On the basis of the investigation of decisions of the European Court of Human Rights and domestic courts, the author of the article aims at carrying out an analytical review of judicial decisions on the right to remain silent and freedom from self-incrimination.

The article, based on the analysis of the literary sources and practices of the European Court of Human Rights, highlights the different approaches of the Court to the application of the right to silence and freedom from self-incrimination. In particular, an example is given of the use of the principle of ensuring a certain freedom of national discretion in the casual interpretation of the absence of violation of Art. 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. There is also an analysis of the decisions of the Ukrainian courts, in motivational parts of which the reference to the practice of the ECHR is used.

As a result of the research, it is concluded that the legal position of the ECHR, in terms of the right to remain silent and freedom from self-incrimination, relates only to the suspect, the accused and the convicted person. In fact, within the decisions of the ECHR and the judgments of domestic courts, the right to remain silent and not to testify against oneself is complementary to the right to help the counsel. It has been established that within the practices of both, the ECHR and the Ukrainian courts, the right to remain silent and freedom from self-incrimination is not an absolute one. What is more, the use of the legal position of the ECHR in the motive parts of the decrees and sentences significantly increases the quality of the court decision in criminal proceedings.

Key words: *the right to remain silent and avoid self-incrimination, the verdict, the decision of the investigating judge, the European Court of Human Rights, the right to a fair trial.*

Стаття надійшла до редакції журналу 29.09.2018